

НОРИС СРЕЩУ ИРЛАНДИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 26 октомври 1988 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: 8; 25 (1); 50.

КЛЮЧОВИ ДУМИ И ИЗРАЗИ: жертва/ личен живот/ посегателство предписано от закона/ ограничения за защита на здравето и морала/ ограничения за защита на демократичното общество/ справедливо удовлетворение

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА: Klass and Others judgment of 6 September 1978, Series A no. 28, pp. 17-18, 19; Marckx judgment of 13 June 1979, Series A no. 31, pp. 13, 25; Dudgeon judgment of 22 October 1981, Series A no. 45, pp. 18, 20-22, 23-24; Dudgeon judgment of 24 February 1983, Series A no. 59, pp. 7-8; Johnston and Others judgment of 18 December 1986, Series A no. 112, p. 21; Olsson judgment of 24 March 1988, Series A no. 130, pp. 29, 31; Handyside judgment of 7 December 1976, Series A no. 24, pp. 21-23; Muller and Others judgment of 24 May 1988, Series A no. 133, pp. 21-23, 24-25; Belilos judgment of 29 April 1988, Series A no. 132, pp. 27-28=

Европейският съд по правата на човека,

като взе решението си на заседание на Пленума съгласно чл. 50 от Процедурния правилник на Съда в състав от съдиите: Р. Рюдал - председател, Ж. Кремона, Тор Вилиамсон, Ф. Мачер, Л.-Е. Петити, Б. Уолш, сър Винсент Еванс, Ш. Руссо, Р. Бернхард, А. Спилман, Ж. Де Мейер, Ж. А. Карильо Салседо, Н. Валтикос, както и М.-А. Ейсен - секретар, и Х. Петцолд - заместник-секретар,

като обсъди делото в закрито заседание на 29 април и 29 септември 1988 г., постанови следното решение, прието на последната упомената дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е предадено на Съда от Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") на 14 май 1987 г. в тримесечния срок по чл. 32 (1) и чл. 47 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията"). То се основава на жалба (N 10581/83) срещу Ирландия, подадена на 5 октомври 1983 г. до Комисията в съответствие с чл. 25 от г-н Дейвид Норис - ирландски гражданин.

Предаването на делото от страна на Комисията е в съответствие с членове 44 и 48 от Конвенцията и с декларацията, с която Ирландия признава задължителната юрисдикция на Съда (чл. 46). От Съда се иска да се произнесе дали фактите по делото разкриват нарушение от страна на държавата-ответник на задълженията ѝ по чл. 8 от Конвенцията.

2. - 7. *[Тези параграфи описват процедурата, посочват имената на съдиите, отбелязват документите, получени в канцеларията, както и посочват имената на лицата, явили се пред Съда от името на правителството, Комисията и жалбоподателя.]*

ФАКТИТЕ

I. Обстоятелства по делото

8. *[Г-н Дейвид Норис е ирландски гражданин, роден в 1944 г. Той е преподавател по английски език в Тринити Колидж, Дъблин. Понастоящем е сенатор в горната камара на ирландския парламент.]*

9. Г-н Норис е активен хомосексуалист и от 1971 г. участва в кампании за правата на хомосексуалистите в Ирландия. През 1974 г. става основател и председател на Ирландското движение за правата на гей хомосексуалистите. Оплакването му е срещу съществуването в Ирландия на закони, с които определени доброволни хомосексуални действия между пълнолетни мъже са прогласени за криминални деяния.
10. През ноември 1977 г. жалбоподателят инициира процес пред Висшия съд¹ (вж. параграфи 21-24 по-долу) претендирайки, че оспорваните от него закони вече не са в сила поради действието на чл. 50 от Конституцията на Ирландия, която прокламира, че заварените от нея закони, които ѝ противоречат, се считат за отменени. Приведени са доказателства за степента, до която това законодателство е засегнало жалбоподателя, нарушавайки правото му на неприкосновеност на личния живот. Съществените пунктове от тези доказателства са обобщени както следва:
- (i) Жалбоподателят приведе доказателства за дълбоката депресия и самота, които е преживял като е осъзнал, че е необратимо хомосексуален, и че всяка открита изява на сексуалността му може да го изложи на наказателно преследване.
 - (ii) Жалбоподателят претендира, че на здравето му се е отразил фактът, че когато през 1969 г. припада в ресторант в Дъблин, той е изпратен в болницата на ул. "Багот" за изследвания, резултатът от които е, че е насочен към психиатър. Той е бил под психиатрично наблюдение [...] повече от шест месеца [...].
 - (iii) Не е правен никакъв опит за предявяване на обвинение срещу жалбоподателя или организацията, на която тогава е бил председател (вж. параграф 9 по-горе). Жалбоподателят е информирал полицейските власти за своята дейност в организацията, на което му е отговаряно с антипатия, като никога не е бил подлаган на полицейски разпит.
 - (iv) Жалбоподателят е участвал в телевизионна програма по RTE - държавната компания за радио- и телевизионно разпръскване, през или към юли 1975 г. Програмата включвала интервю с него, в което той признава, че е хомосексуален, но отрича, че това е болест или че това би му попречило да се изявява като нормален член на обществото. Срещу тази програма е подадена жалба. В доклад Надзорният медиен комитет по жалбите се позовава на действащото право, криминализиращо хомосексуалната дейност, и поддържа жалбата на основание, че тази програма нарушава Кодекса на радио и тв разпръскване по текущите/обществени дела в смисъл, че тя би могла да се тълкува като защита на хомосексуалната дейност.
 - (v) Жалбоподателят приведе доказателства, че е бил обект на обида и заплахи със сила като последица от интервюто с него по RTE, които той отнася в известна степен до криминализирането на хомосексуалната дейност. Той също така твърди с доказателства, че в миналото кореспонденцията му е била отваряна от пощенските служби.
 - (vi) Жалбоподателят признава, че е имал интимен контакт с друг мъж, и че е страхувал, че срещу него или човека, с когото е имал тези отношения и който обикновено не живее в Ирландия, може да бъде предявено обвинение.

¹ Висшият съд (High Court) влиза в състава на Върховния съд (Supreme Court) като негова по-нисша инстанция - бел. пр.

(vii) Жалбоподателят освен това претендира, че е преживял това, което съдия Хенчи има предвид в особеното си мнение по решението на Върховния съд (вж. параграф 22 по-долу):

"страхът от обвинение или от обществено охулване го е ограничавал в неговите социални и други взаимоотношения с колеги и приятели от мъжки пол: с редица изтънчени, но коварно натрапчиви и нараняващи начини той е ограничаван или му е осуетявана възможността да се ангажира в дейности, които хетеросексуалните вземат за даденост що се отнася до необходимото изразяване на тяхната човешка личност и които обикновено произтичат от техния статус на граждани."

11. Приема се от всички, че по никое време до или след като жалбоподателят завежда делото пред съда, на него не му е предявявано никакво обвинение във връзка с признатата от него хомосексуална дейност. Въпреки това за него остава основаният на съществуващото право риск да бъде подведен под отговорност за това както от страна на директора по общественото обвинение (прокурора), така и по частно обвинение, иницирано от обикновен информатор, което може да доведе до процес (вж. параграфи 15-19 по-долу).

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО В ИРЛАНДИЯ

A. Оспорваните законови разпоредби

12. *[Според ирландското право, хомосексуалността сама по себе си не е престъпление. Определени законови разпоредби обаче, които са в сила в Ирландия, криминализират определени хомосексуални действия. Параграф 61 от Закона за престъпленията срещу личността (1861 г., изм. 1892 г.) гласи:*

"Който е обвинен в отвратителното престъпление противоестественно съвокупление, извършено с друго лице от мъжки пол или с животно, подлежи на доживотна каторга."

Според параграф 62 опитът или всякакво физическо насилие с намерение да се извърши гореспоменатото престъпление, или всяко непристойно действие по отношение на лице от мъжки пол представлява наказуемо деяние. Обвиненото за това лице подлежи на каторга за срок до десет години. Наказателноотговорни за противоестественно съвокупление или за опит да го извършат могат да бъдат лица както от мъжки, така и от женски пол.

Параграф 11 от Закона за изменение на наказателния закон (1885 г.) визира само лица от мъжки пол и гласи:

"Всяко лице от мъжки пол, което на обществено място или в частна обстановка извърши или участва в извършването, посредничи или прави опит да посредничи за извършването от страна на лице от мъжки пол на какъвто и да е акт на грубо непристойно действие с друго лице от мъжки пол, отговаря за наказуемо деяние и, ако бъде обвинен за това, подлежи, по преценка на съда, на лишаване от свобода до две години със или без полагане на тежък труд.]

13. *[Понастоящем, съгласно Закона за каторжния труд от 1891 г., съдът е оправомощен да наложи по-лека присъда за каторжен труд в сравнение с посоченото в закона от 1861 г. или вместо него да присъди лишаване от свобода до две години или глоба. Също така параграф 1 (2) от Закона за условното осъждане (1907 г.) дава на съда правото да замени предвидените мерки с определени по-леки такива. Термините "тежък труд" и "каторжен труд" вече нямат практическо значение, доколкото всеки, който сега е осъден на "тежък труд" или на "каторжен труд", на практика се осъжда на обикновено лишаване от свобода.]*

14. Законът от 1885 г. е единствен измежду законовите разпоредби, атакувани в дадения случай, който визира изключително хомосексуалните действия. Въпросът за това, какви точно действия при който и да е даден случай може да се смята, че представляват грубо непристойно действие, не е законово дефиниран и затова съдът е този, който преценява фактите за всеки отделен случай.

Б. Прилагане на релевантните законови разпоредби

15-16. *[Член 30 (3) от Конституцията предвижда, че правото да се предяви обвинение пред съд с изключение на съдилищата, които правораздават по съкратена процедура, принадлежи на главния прокурор или "друго упълномощено от закона лице, което да действа с тази цел". Законът за наказателно преследване за престъпления (1974 г.) разпростря по отношение на директора по общественото обвинение повечето от функциите по обвинението, упражнявани от главния прокурор.]*

17. Всеки член на обществото, независимо дали е ирландски гражданин, или не, има право да повдигне обвинение с частна жалба като "обикновен информатор". Не е необходимо той да има пряк интерес от твърдяното деяние, нито да е лично засегнат от него. Правата на частния обвинител са ограничени по отношение на престъпленията, които не се разглеждат по съкратена съдебна процедура. [...] Частният обвинител може да поддържа обвинението до момента, в който окръжният съдия реши, че са налице достатъчно доказателства, които да гарантират започването на съдебен процес за криминално деяние, т.е. процес с участието на съдебно жури. Оттам нататък главният прокурор, а сега също и директорът по общественото обвинение, става dominus litis (господар на процеса) и трябва да прецени дали може да предяви обвинение срещу обвиняемия, който е предаден от окръжния съдия на съд с участието на съдебно жури.

18-19. *[Деянията, посочени в параграфи 61 и 62 от Закона от 1861 г., както и в параграф 11 от Закона от 1885 г., са криминални деяния. Според Службата на директора по общественото обвинение, от основаването ѝ през 1974 г. досега не е имало нито една частна жалба срещу хомосексуални действия в частна обстановка със съгласието на пълнолетни лица от мъжки пол.]*

20. [...] Официалната статистика показва, че през дадения период не е предявявано държавно обвинение за хомосексуални действия освен в случаите с участие на малолетни или когато са били извършвани на обществено място, или когато е липсвало съгласие за това.

III. ПРОЦЕСУАЛНИ ДЕЙСТВИЯ ПРЕД НАЦИОНАЛНИТЕ СЪДИЛИЩА

21. През ноември 1977 г. жалбоподателят завежда дело пред ирландския Висш съд, с което иска параграфи 61 и 62 от Закона от 1861 г. и параграф 11 от Закона от 1885 г. да бъдат прогласени за загубили сила след влизане в сила на Конституцията на Ирландия (вж. параграф 10 по-горе), поради което те не са част от ирландското право. Съдия МакУилям в решението си от 10 октомври 1980 г. намира, наред с другите факти, че "едно от отраженията на наказателноправните санкции срещу хомосексуалните действия е затвърждаването на неправилната представа и общото предубеждение в обществото, както и увеличаването на страха и чувството за виновност у хомосексуалистите, което в отделни случаи води до депресия и сериозните последици на тази нещастна болест". Все пак обаче той отхвърля иска на г-н Норис [поради липса - бел.пр.] на правно основание.

22. При обжалването Върховният съд с решение от 22 април 1983 г., взето с мнозинство от три срещу два гласа, потвърждава решението на Висшия съд. Върховният съд е

удовлетворен от това, че жалбоподателят е имал *locus standi* да инициира процес за прогласяване на констатация независимо от това, че не е бил преследван за никое от въпросните деяния. Мнозинството поддържа, че "дотогава, доколкото законодателството съществува и продължава да обявява за наказуемо поведението, на което жалбоподателят изтъква, че има право, такова право, ако то съществува, е застрашено и жалбоподателят е в положение да търси защитата на съда".

23. В хода на делото жалбоподателят твърди, че трябва да се има предвид решението на Европейския съд по правата на човека от 22 октомври 1981 г. по делото "Дъджън" (Dudgeon case). В подкрепа на това е аргументът, че след като Ирландия е ратифицирала Европейската конвенция за правата на човека, налице е презумпцията, че Конституцията е в съответствие с Конвенцията, и при разглеждане на въпроса за съответствие или не с член 50 от Конституцията, трябва да се види дали дадените закони са в съответствие със самата Конвенция.

Като отхвърля тази теза, върховният съдия О'Хигинс, изразявайки решението на мнозинството, посочва, че "Конвенцията е международно споразумение", което "не е и не може да бъде част от [ирландското] вътрешно право, нито по какъвто и да е начин може да повлияе върху въпросите, които произтичат от него". Върховният съдия посочва: "Член 29, параграф 6 от Конституцията ясно посочва, че "международните споразумения не са част от вътрешното право на държавата, освен ако друго не е посочено от парламента"².

Всъщност, Европейският съд по правата на човека вече е отбелязал в свое решение от 1 юли 1961 г. по делото "Лолес" (Lawless case), че Парламентът не е приел законодателство, с което да направи Конвенцията по правата на човека част от държавното право на Ирландия.

24. *[Върховният съд счита, че законите, според които хомосексуалното поведение е криминално деяние, съответстват на Конституцията, и че никакво право на личен живот, което да включва доброволни хомосексуални действия, не може да бъде изведено от "християнската и демократична природа на ирландската държава" така, че да бъде преодоляно действието на такива санкции. В решението на мнозинството Върховният съд се основава, inter alia, на такива съображения, че: хомосексуалността винаги е била осъждана от християнското учение като морално погрешна; че осъществяването изключително на хомосексуални действия може да има за резултат голямо страдание и нещастие за индивида, и може да доведе до депресия, отчаяние и самоубийство; че хомосексуалното поведение между лица от мъжки пол е резултат в други страни от разпространението на всички форми на венерическа болест; че хомосексуалното поведение може да се отрази неблагоприятно на брака и само по себе си е вредно за тази институция.]*

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

- 25-26. *[Г-н Норис подава молба до Комисията на 5 октомври 1983 г. Той се жалва от съществуването в Ирландия на законодателство, което забранява хомосексуалните действия между лица от мъжки пол, и твърди, че тази забрана представлява постоянно нарушение на правото на неприкосновеност на личния (включително сексуалния) му живот в нарушение на член 8 от Конвенцията. С решение от 16 май 1985 г. Комисията определя жалбата за допустима във връзка с твърдението за намеса в личния живот на г-н Норис. В доклада си Комисията изразява мнението с шест срещу пет гласа, че е налице нарушение на член 8 от Конвенцията.]*

² Oireachtas

ОКОНЧАТЕЛНИ СТАНОВИЩА ПРЕД СЪДА

27. [Правителството моли Съда да реши и заяви, че жалбоподателят не е "жертва" по смисъла на член 25 (1) от Конвенцията и поради това не е налице нарушение на Конвенцията в този случай; или като алтернативен аргумент да реши и заяви, че действащото в Ирландия право, имащо отношение към хомосексуалните действия, не води до нарушаване на член 8, тъй като тези закони са необходими в едно демократично общество за защита на морала и за защита на правата на другите с оглед целите на член 8 (2).]

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. ИМА ЛИ ЖАЛБОПОДАТЕЛЯТ ПРАВОТО ДА ТВЪРДИ, ЧЕ Е ЖЕРТВА ПО СМИСЪЛА НА ЧЛЕН 25 (1)

28. Правителството моли Съда, като пледира за това и пред Комисията, да приеме, че жалбоподателят няма правото да твърди, че е "жертва" по смисъла на член 25 (1) от Конвенцията, който, доколкото е релевантен, гласи, че: "Комисията може да бъде сезирана с жалби [...] от всяко лице [...], което твърди, че е жертва на нарушение от страна на някоя от високодоговарящите се страни на правата, провъзгласени в [тази] Конвенция[...]"

Правителството твърди, че доколкото законодателството, обект на жалбата, никога не е било прилагано срещу жалбоподателя (вж. параграфи 11-14 по-горе), жалбата му има повече характер на *actio popularis*, с която той търси преглед *in abstracto* на оспорваното законодателство в светлината на Конвенцията.

29. Комисията е счела, че г-н Норис може да претендира, че е жертва. Във връзка с това тя се позовава на определени предходни решения на Съда, а именно решенията по делата "Клас и Други" (Klass and Others), "Маркс" (Marckx) и "Дъджън" (Dudgeon). От гледна точка на Комисията, независимо че жалбоподателят не е бил обект на обвинение и не е подлаган на наказателноправно разследване, той е пряко засегнат от законите, от които се жалва, поради това, че е предразположен към извършването на забранените сексуални действия със съгласието на пълнолетни лица от мъжки пол по причина на своята хомосексуална ориентация.

30. Съдът напомня, че докато член 24 от Конвенцията позволява на всяка от договарящите се страни да сезира Комисията "с всяко нарушение" на Конвенцията, извършено по "нейно мнение" от друга договаряща се страна, то член 25 изисква индивидуалният жалбоподател да може да претендира, че е действително засегнат от мярката, срещу която се жалва. Член 25 не може да се използва за обосноваване на искане, което по характера си е *actio popularis*, нито пък да е основата за претенция, отправена *in abstracto*, че един закон противоречи на Конвенцията (вж. решението по делото "Клас и Други").

31. По-нататък Съдът се съгласява с правителството, че не е необходимо условията, регулиращи индивидуалните жалби по член 25 от Конвенцията, да бъдат същите като критериите по вътрешното право, отнасящи се до *locus standi*. Вътрешноправните норми във връзка с това могат да обслужват цели, различни от разглежданите в член 25 и, въпреки че понякога тези цели могат да бъдат аналогични, това невинаги е необходимо (*ibid*). Както и да е, Съдът поддържа, че член 25 от Конвенцията дава право на лицата да твърдят, че даден закон нарушава техните права сам по себе си, без да е налице индивидуална мярка за неговото прилагане, ако те са изложени на риск да бъдат пряко

засегнати от него (вж. решенията по делата "Джонстън и Други" (Johnston and Others) и "Маркс").

32. От гледна точка на Съда, г-н Норис по същество е в същото положение, както жалбоподателят по делото "Дъджън", което се отнасяше до идентично законодателство, в сила по това време в Северна Ирландия. Както се посочваше в това дело, "или [той] спазва закона и се въздържа - дори когато е в частна обстановка и със съгласието на партньори от мъжки пол - от забранени сексуални действия, към които той е предразположен по причина на хомосексуалната си наклонност, или извършва такива действия и поради това става наказателно отговорен".
33. Приема се, че изглежда не е имало наказателно преследване по силата на въпросното ирландско законодателство през време на релевантния период с изключение на случаите с участие на малолетни или когато действията са извършени публично или насила. От това може да се заключи, че понастоящем рискът от наказателно преследване в случая с жалбоподателя е минимален. Все пак няма изрично заявена политика от страна на властите по обвинението, че няма да се прилага законът в това отношение (вж. параграф 20 по-горе). Закон, който е част от законодателството, дори когато не се прилага по отношение на определена група случаи за дълго време, може отново да бъде приложен за тези случаи по всяко време, ако например настъпи промяна в политиката. Затова може да се каже, че жалбоподателят "е изложен на риск да бъде пряко засегнат" от въпросното законодателство. Това заключение по-нататък се подкрепя и от решението на Висшия съд от 10 октомври 1980 г., в което съдия МакУилям, в резултат на свидетелски показания, намира, *inter alia*, че "едно от отраженията на наказателноправните санкции срещу хомосексуалните действия е затвърждаването на неправилната представа и общото предубеждение в обществото, както и увеличаването на страха и чувството за виновност у хомосексуалистите, което в отделни случаи води до депресия и сериозните последици на тази нещастна болест" (вж. параграф 21 по-горе).
34. На основата на горепосочените съображения Съдът намира, че жалбоподателят може да претендира, че е жертва в резултат на нарушаване на Конвенцията по смисъла на член 25 (1) от нея. Поради това Съдът не счита за необходимо да разглежда по-нататък твърденията на жалбоподателя относно, *inter alia*, заплахи от наказателно преследване, твърдения за намеса в неговата кореспонденция, поддържането на оплакване срещу телевизионна програма с негово участие, както и доказателството, което той привежда пред Висшия съд на Ирландия относно психиатричните си проблеми (вж. параграф 10 по-горе).

II. ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 8

A. Наличието на намеса

35. Г-н Норис се жалва, че по силата на действащото право в Ирландия той е наказателноправно отговорен поради своето хомосексуално поведение. Той твърди, че по тази причина е бил подложен и продължава да е подложен на неоправдана намеса в правото му на неприкосновеност на личния живот в нарушение на член 8, който предвижда, че:

- "1. Всеки има право на неприкосновеност на личния си и семеен живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.
2. Намесата на държавните власти в ползването на това право е недопустима освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на

националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала или на правата и свободите на другите."

36. Комисията (в параграф 55 от доклада си) посочва, че "една от основните цели на наказателноправното законодателство е да възпира от противоправно поведение, като от гражданите се очаква да имат поведение или да коригират поведението си така, че то да не противоречи на наказателното право. Затова не може да се каже, че жалбоподателят не е изложен на никакъв риск от наказателно преследване или пък че може напълно да пренебрегне въпросното законодателство."

Затова Комисията намира, че законодателството, срещу което е насочена жалбата, представлява намеса в неприкосновеността на личния живот на жалбоподателя, гарантирана с член 8 (1) от Конвенцията, доколкото то забранява въпросните хомосексуални действия дори когато се извършват в частна обстановка и доброволно между пълнолетни лица от мъжки пол.

37. От друга страна, правителството твърди, че не е възможно да се заключи, че е имало някаква липса на зачитане на неприкосновеността на правата на жалбоподателя по Конвенцията. В подкрепа на това твърдение Правителството се позовава на факта, че жалбоподателят е имал възможност да поддържа активен обществен живот наред с частния си живот, свободен от всякаква намеса от страна на държавата или нейните органи. По-нататък те твърдят, че няма накърняване на основните права на жалбоподателя по силата единствено на съществуването на закони, забраняващи хомосексуалното поведение под заплахата от правна санкция.

38. Съдът е съгласен с Комисията, че по отношение на намесата в право по Член 8 настоящото дело не се отличава от делото "Дъджън". Въпросните закони се прилагат с цел наказателно преследване на лицата заради хомосексуални действия, осъществени при обстоятелствата, посочени в първото изречение на параграф 33. Освен това, и доста встрани от тези обстоятелства, прилагането на това законодателство е въпрос от компетентността на директора по общественото обвинение, който може да не ограничава дискреционните си правомощия по отношение на всеки един отделен случай чрез предварително общо заявление относно своята политика. Наказателно преследване освен това може да се инициира и от член на обществото в качеството на обикновен информатор (вж. параграфи 15-19 по-горе).

Наистина, за разлика от г-н Дъджън, г-н Норис не е бил подлаган на никакво полицейско разследване. Установеното обаче от Съда по делото "Дъджън", че е имало намеса в правото на жалбоподателя на неприкосновеност на личния живот, не беше в зависимост от този допълнителен фактор. Както се поддържаше по това дело, "оставането в сила на оспорваното законодателство представлява продължаваща намеса в правото на жалбоподателя на неприкосновеност на личния му живот. При личните обстоятелства на жалбоподателя, самото съществуване на това законодателство продължително и пряко засяга личния му живот." Поради което Съдът намира, че оспорваното законодателство е намеса в правото на г-н Норис на неприкосновеност на личния му живот по силата на член 8 (1).

Б. Наличието на основание за намесата

39. Намесата, установена от Съда, не отговаря на условията по член 8 (2), освен ако е "в съответствие със закона", има цел, която е легитимна по силата на тази алинея, и е

"необходима в едно демократично общество" с оглед на горепосочената цел (вж. като най-скорошен източник решението по делото "Олсон" (Olsson)).

40. Приема се от всички, че е отговорено на първите две условия. Както посочва Комисията в параграф 58 от доклада си, намесата е явно "в съответствие със закона", доколкото тя произтича от самото съществуване на оспорваното законодателство. Нито пък се оспорва, че намесата има легитимна цел, а именно - защитата на морала.
41. Остава да се определи, дали оставането в сила на оспорваното законодателство е "необходимо в едно демократично общество" с оглед на гореспоменатата цел. В съответствие с практиката на Съда, която е прецедентно право, това не би било така, освен ако, *inter alia*, въпросната намеса е в отговор на належаща обществена нужда и особено ако е пропорционална на преследваната легитимна цел (вж. измежду многото други източници, споменатото по-горе решение по делото "Олсон").
42. В тази връзка Комисията отново беше на мнение, че настоящият случай не се различава от този на г-н Дъджън. В параграф 62 от доклада си тя пространно цитира тези параграфи от решението по делото "Дъджън" (параграфи 48-63), в които се обсъжда този въпрос. В това решение беше прието, че доколкото "някаква форма на законодателство е "необходима" за защита на определени части от обществото, както и моралния дух на това общество като цяло, въпросът в настоящия случай е дали оспорваните разпоредби на закона [...] и тяхното приложение остават в границите на това, което в едно демократично общество може да се счита за необходимо, за да се постигнат тези цели". Пред Комисията не се твърди, че голяма част от общественото мнение в Ирландия е враждебно или нетолерантно към хомосексуалните действия, извършвани в частна обстановка и доброволно между пълнолетни лица. Нито пък се твърди, че има специална (особена) необходимост ирландското общество да бъде защищавано от такива действия. При тези обстоятелства Комисията заключава, че ограничението, наложено на жалбоподателя по силата на ирландското право, поради своя широкообхватен и абсолютен характер е непропорционално на целите, които трябва да бъдат постигнати, и поради това то не е необходимо по едно от основанията, посочени в член 8 (2) на Конвенцията.
43. В устната фаза на делото правителството твърди, че доколкото критериите за належаща социална нужда и пропорционалност са валидната мярка за преценка на ограниченията, налагани в интерес на националната и обществената сигурност или за защита на общественото здраве, то те не могат да бъдат прилагани за определяне на това дали една намеса е "необходима в едно демократично общество" с цел защита на морала, както и каква по-широка гледна точка относно необходимостта трябва да се има предвид в област, по отношение на която договарящите се страни имат голяма свобода на преценка.

Правителството счита, че прилагането на тези критерии изпразва от съдържание значението на "моралното изключение". По тяхно мнение, отъждествяването на "необходимостта" с "належаща обществена нужда" в контекста на моралните ценности е твърде ограничаващо и води до изопачен резултат, докато преценката за пропорционалност включва преценка относно един морален проблем, а това е нещо, което Съдът би трябвало по възможност да избягва. В рамките на едни широки параметри моралната същност на едно демократично общество е въпрос на неговите собствени институции, като на правителството трябва да се зачете правото на известен толеранс по отношение съответствието на тези параметри на член 8, т. е. степен на преценка, която би позволила демократичното законодателство да третира този проблем по начин, който намери за най-добре.

44. Съдът не е убеден в тази насока на аргументацията. Още в 1976 г. Съдът в решението си по делото "Хендисайд" (Handyside) заяви, че като е проучвал дали защитата на морала е изисквала необходимостта да се предприемат различните мерки, той е трябвало "да прецени реалността на належащата обществена нужда, възплътена в идеята за "необходимостта" в този контекст", и постанови, че "всяко "ограничение" в тази сфера трябва да бъде пропорционално на легитимно преследваната цел". Съдът потвърди този свой подход и в решението по делото "Дъджън". По-скорошното дело "Мюлер и Други" (Muller and Others) показва, че в контекста на защита на морала Съдът продължава да прилага същите критерии при определяне на това, което е "необходимо в едно демократично общество". В посоченото дело Съдът в хода на намиране на решението, проучи дали оспорваните мерки, с които се преследваше легитимната цел за защита на морала, отговаряха както на неотложна обществена нужда, така и дали бяха в съответствие с принципа на пропорционалността. Съдът не вижда причина да се отклонява от този подход, който произтича от установената му практика, и въпреки че от трите споменати по-горе решения две са свързани с член 10 на Конвенцията, той не вижда основание да прилага различни критерии в контекста на член 8.
45. Нещо повече, като твърди, че на дефиницията за "необходимост" трябва да се даде по-широко тълкуване, правителството всъщност не предлага свои собствени работещи критерии, които да заменят или допълнят гореспоменатите такива. Следователно твърдението на правителството се явява в смисъл, че дискреционните правомощия на държавата в областта на защитата на морала са неограничени.

Доколкото националните власти - както Съдът признава - имат право в широки граници на преценка по въпросите на морала, това право не е неограничено. Съдът е този, който и в тази област трябва да постанови дали една намеса е в съответствие с Конвенцията. Всъщност според правителството за Съда се изключва правото да разгледа въпроса дали Ирландия спазва задължението си да не прехвърля границата на това, което е необходимо в едно демократично общество, тогава, когато оспорваната намеса в право по Член 8 е в интересите на "защитата на морала". Съдът не може да приеме такова тълкуване. Обратното би означавало да се върви против условията на член 19 от Конвенцията, съгласно който Съдът се създава с цел "да се осигури спазването на задълженията, поети от високодоговарящите се страни[...]".

46. Както и в случая по делото "Дъджън", "не само характерът на целта на ограничението, но и характерът на осъществяваните действия се отразява върху границите на преценката. Настоящият случай се отнася до най-интимен аспект на личния живот. Следователно трябва да са налице особено сериозни причини, за да бъде намесата от страна на държавната власт легитимна за целите на член 8 (2). Въпреки това, правителството не привежда никакви доказателства, които да сочат за съществуването на фактори, оправдаващи запазването на оспорваните закони, и които да са в допълнение или да са с по-голяма тежест от представените в гореспоменатото дело "Дъджън". В параграф 60 на решението си от 22 октомври 1981 г. Съдът отбеляза, че "в сравнение с времето, когато [това] законодателство е прието, понастоящем съществува по-добро разбиране и, в резултат - по-голяма толерантност към хомосексуалното поведение до степен, че в по-голямата част от страните членки на Съвета на Европа вече не се смята за необходимо или уместно хомосексуални действия от въпросния вид сами по себе си да бъдат третираны като проблем, към който да бъдат прилагани наказателноправни санкции. Съдът не може да пренебрегне отбелязаните промени, възникнали в тази връзка във вътрешното право на страните членки". Ясно е, че "властите в близките години са се въздържали от прилагането на закона във връзка с интимни хомосексуални доброволни контакти между [пълнолетни] лица от мъжки пол [...], способни на валидно съгласие". Нито

едно доказателство не показва, че това "[e] било вредно за моралните стандарти в Северна Ирландия или че е имало някакво искане сред обществото за по-стриктно прилагане на закона".

Прилагайки същите критерии в настоящия случай, Съдът счита, че що се отнася до Ирландия, не може да се поддържа, че е налице "належаща обществена нужда" за криминализиране на тези действия. По отношение специалния въпрос за пропорционалността, Съдът е на мнение, че "на оправдания като съществуващите с цел запазване на действащото право непроменено им е придадена прекалено голяма тежест поради вредния ефект, който самото съществуване на въпросните законови разпоредби има върху живота на човек с хомосексуална ориентация както жалбоподателя. Въпреки че отделни членове на обществото, които считат хомосексуалността за неморална, могат да бъдат шокирани, обидени или смутени от това, че други лица извършват в частна обстановка хомосексуални действия, това не може само по себе си да даде основание за налагане на наказателноправни санкции тогава, когато се отнася до доброволно участие на пълнолетни лица".

47. Поради това Съдът намира, че посочените причини за оправдаване на установената намеса не са достатъчни да отговорят на изискванията в алинея 2 на член 8. Следователно налице е нарушение на член 8.

III. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 50

48. По силата на член 50 от Конвенцията:

"Ако Съдът установи, че решенията или мерките, взети от съдебните и други органи на високодоговаряща се страна, изцяло или частично противоречат на задълженията ѝ по [...] Конвенцията, а така също ако вътрешното право на тази страна допуска само частично обезщетение за последиците от тези решения или мерки, Съдът, ако това е необходимо, може да постанови справедливо удовлетворение за потърпевщата страна."

Жалбоподателят търси компенсиране на щети и възстановяване на разходи по делото.

A. Щета

49. Жалбоподателят моли Съдът да определи такава сума като щета, която да отрази степента, до която е пострадал от поддържането в сила на законодателството.

Правителството твърди, че по тази точка Съдът трябва да се придържа към решението си от 24 февруари 1983 г. по делото "Дъджън", в което поддържа, че установяването на нарушение по член 8 само по себе си представлява справедливо удовлетворение.

50. При вземане на гореспоменатото решение, Съдът взе предвид промяната в законодателството по отношение на Северна Ирландия в съответствие с решението на Съда от 22 октомври 1981 г. Подобна реформа не е осъществена в Ирландия. Както и при делото "Маркс", очевидно е, че ефектът от решението на Съда ще надхвърли границите на този определен случай, особено доколкото установеното нарушение произтича пряко от оспорваните разпоредби, а не от индивидуални мерки за изпълнение. Ирландия е тази, която трябва да вземе необходимите мерки в националната си правна система, за да осигури изпълнение на задълженията си по член 53. По тази причина и независимо от различната ситуация в този случай, сравнена с тази по делото "Диджън", Съдът е на мнение, че установяването от него на нарушение на член 8 представлява адекватно

справедливо удовлетворение за целите на член 50 от Конвенцията и поради това отхвърля тази част от иска.

Б. Разходи

51. Що се отнася до процесуалните действия пред националните съдилища, Върховният съд е присъдил в полза на жалбоподателя разноски за сумата от 75 762.12 ирландски лири. Жалбоподателят твърди, че тази сума фактически не покрива напълно действителните разходи.

Съдът не може да приеме тази част от иска. Разноските са оценени от вещо лице по данъците в съответствие със законите на Ирландия и не е роля на Съда да ги преразглежда.

52. Жалбоподателят също така иска да му бъде присъдена сумата от 14 962.49 ирландски лири като разходи по процесуалните действия, предприети пред институциите по Конвенцията. Като не оспорва, че жалбоподателят е понесъл допълнителни разходи над сумите, получени от него като правна помощ, правителството претендира, че разноските, които той търси, не са обосновани като сума и настоява за преразглеждане. Съдът отбелязва обаче, че правителството не е направило насрещно предложение относно това какво би представлявало една разумна сума.

Съдът счита, че претендираната сума отговаря на критериите, установени с неговата практика (вж. решението по делото "Белилос" (Belilos)), и присъжда в полза на жалбоподателя, що се отнася до разноските, сумата от 14 969.49 ирландски лири, намалена с 7 390 френски франка, вече платени като правна помощ.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ:

1. Реши с осем срещу шест гласа, че жалбоподателят може да претендира, че е жертва по смисъла на член 25 от Конвенцията;
2. Реши с осем срещу шест гласа, че има нарушение на член 8 от Конвенцията;
3. Реши единодушно Ирландия да заплати на жалбоподателя като разноски по делото сума в размер на 14 962.49 ирландски лири (четирнадесет хиляди деветстотин шестдесет и две ирландски лири и четиридесет и девет пенса), намалена със 7,390 (седем хиляди триста и деветдесет) френски франка, конвертирани в ирландски лири по курса на деня на произнасяне на това решение;
4. Отхвърля единодушно останалата част от искането за справедливо удовлетворение.

Написано на английски и френски език и произнесено в открито заседание в Двореца на правата на човека в Страсбург на 26 октомври 1988 г.